

ילדים ובני נוער עם מוגבלות נפגעי התעללות והזנחה

רותם נגר אידלמן וליטל ברלב

המצגת הוצגה במפגשי למידה בנושא ילדים ואנשים עם מוגבלות בהליכי החקירה והמשפט, מטעם מכון חרוב, משטרת ישראל, משרד הרווחה והביטחון החברתי – השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות ומשרד המשפטים – פרקליטות המדינה, בספטמבר 2024

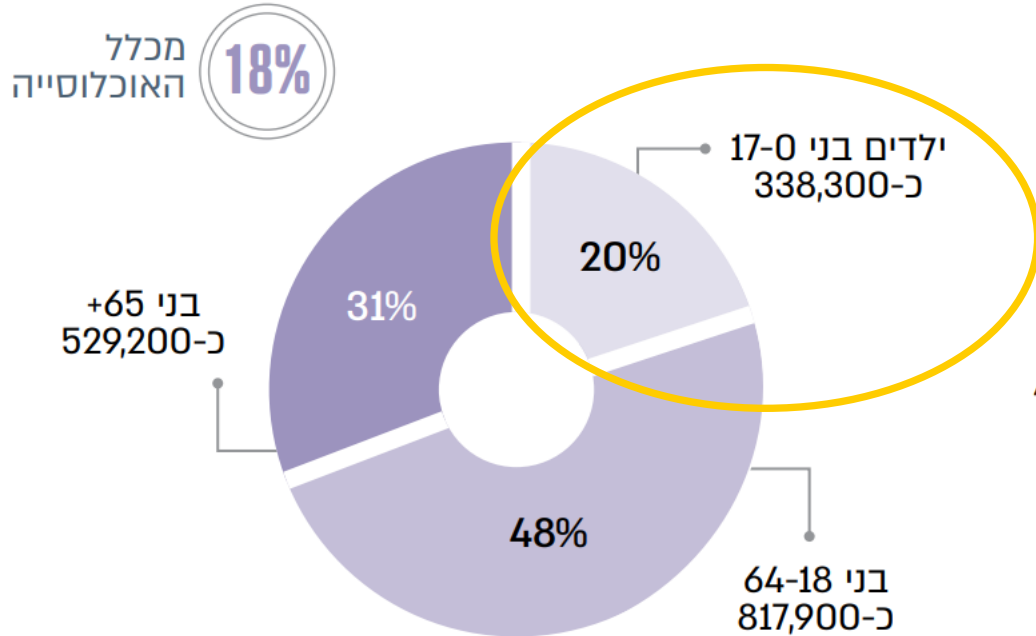

שיעור הילדים עם מוגבלות בישראל

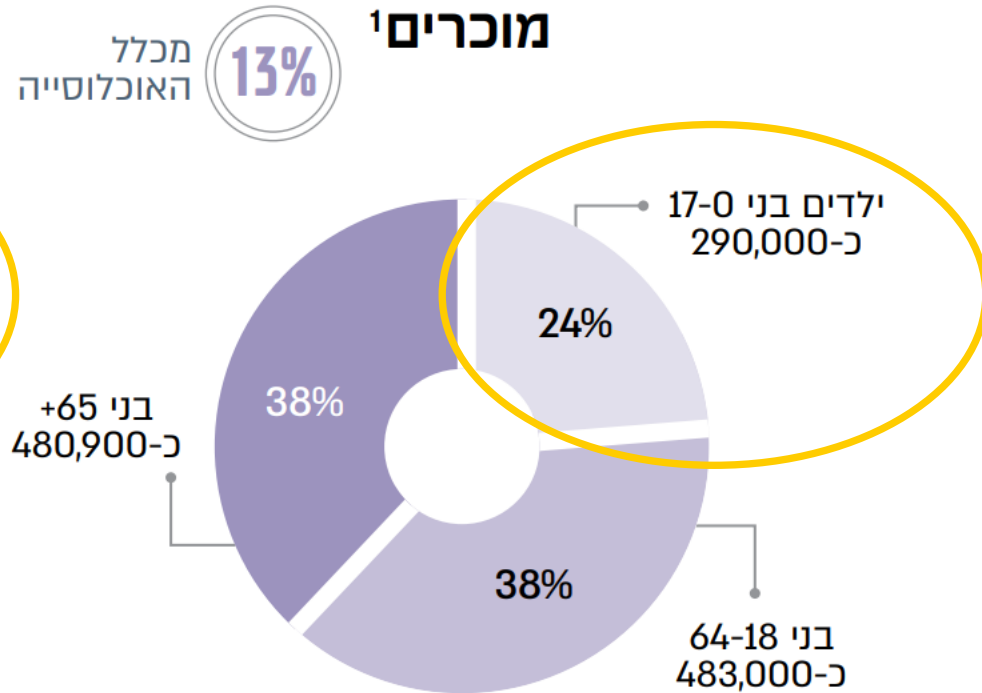

אנשים עם מוגבלות בישראל

כ-1,700,000
מוכרים ולא מוכרים²

כ-1,254,000
מוכרים¹

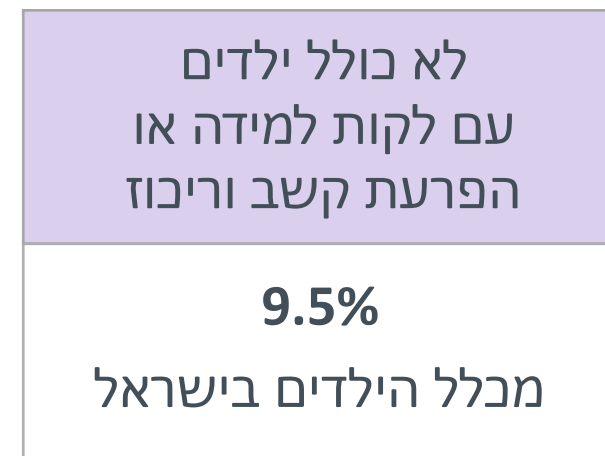
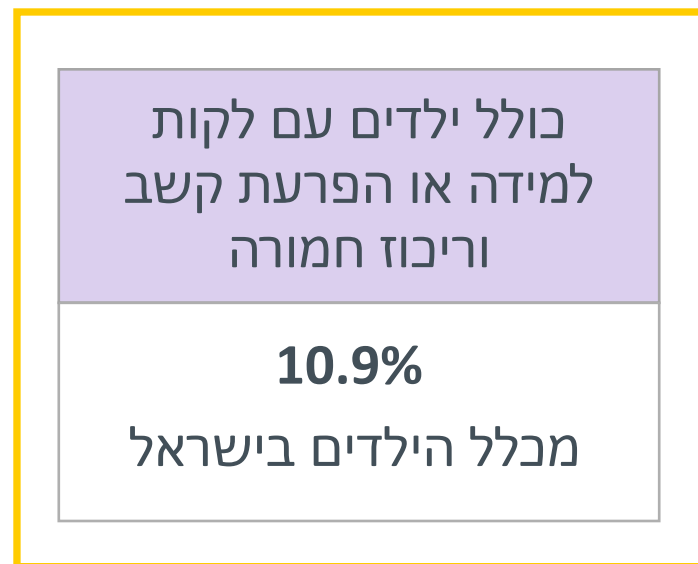
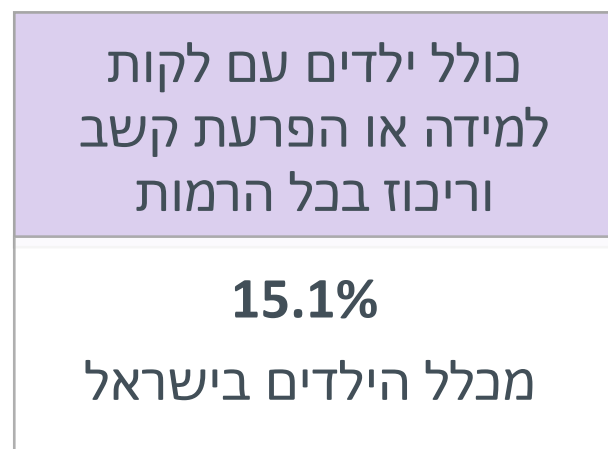

¹ עיבוד של מכון ברוקדייל לנתוני מרשם מוגבלויות, 2022, למ"ס (מינהל מוגבלויות, ביטוח לאומי, משרד הביטחון) + נתוני משרד החינוך, 2022
² דיווח ארצי על בסיס הסקר החברתי של הלמ"ס + מחקר ארצי בקרב הורים לילדים עם מוגבלות של מכון ברוקדייל + אומדני אוכלוסיות חסרות מתוך נגר אידלמן, ר., קונסטנטינוב, ו. וברלב, ל. (2022). אנשים עם מוגבלות בישראל: נתונים סטטיסטיים נבחרים 2022. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

ילדים עם מוגבלות בישראל

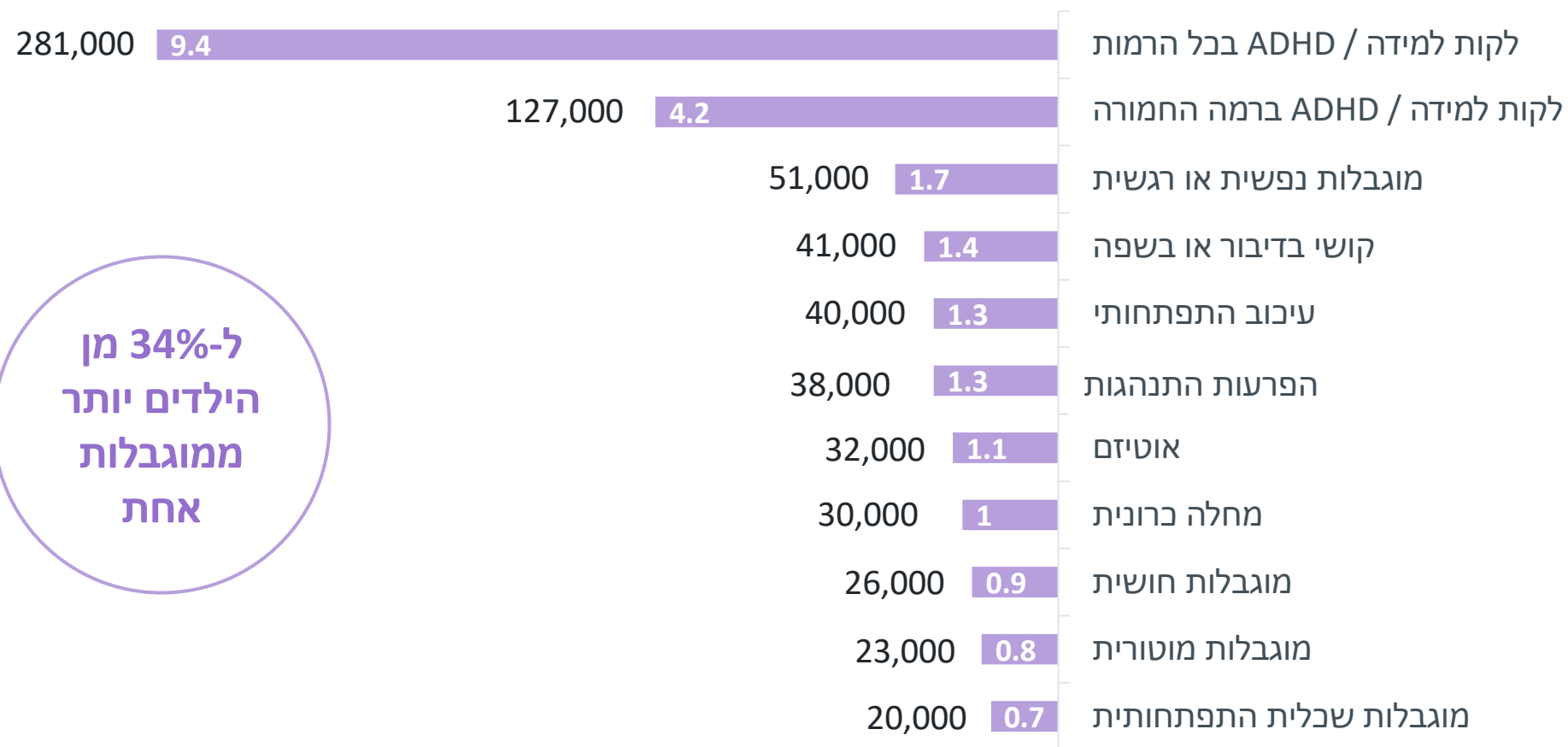
לפי דיווח עצמי בקרב מדגם מייצג של הורים³

³ ברלב, ל., נמר-פורסטנברג, ר., גדג', נ. (2021). ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי. מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל.

סוגי מוגבלויות (% מתוך כלל האוכלוסייה)⁴

ל-34% מן
הילדים יותר
ממוגבלות
אחת

⁴ ברלב, ל., נמר-פורסטנברג, ר., גדג', נ. (2021). ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי. מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל
 ^ הנתונים המוצגים הם משנת 2020 ומאז חלה עלייה במספר הילדים עם מוגבלות. לדוגמה מספר הילדים עם אוטיזם בשנת 2023
 היה 49,519 (ביטוח לאומי. (2023). פרק 3: גמלאות – פעילות ומגמות. בתוך דוח שנתי 2023).

ילדים ובני נוער עם מוגבלות שהוכרו על ידי משרדי ממשלה

תלמידים שנקבעה להם זכאות לשירותי חינוך מיוחדים (משרד החינוך), 2024/25 ⁷
357,294 בני 3-21
14%
מכלל התלמידים בישראל

הוכרו במינהל מוגבלויות (משרד הרווחה), 2023 ⁶
68,799 בני 0-21
1.8%
מכלל הילדים ובני נוער בישראל

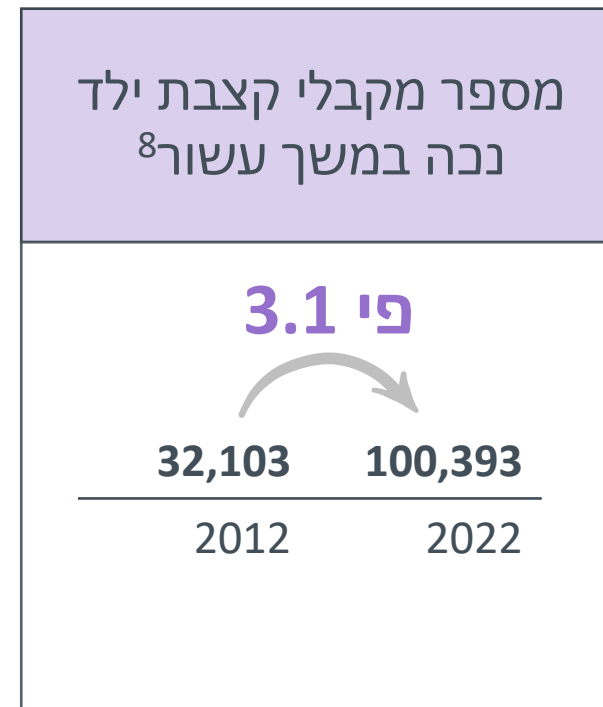
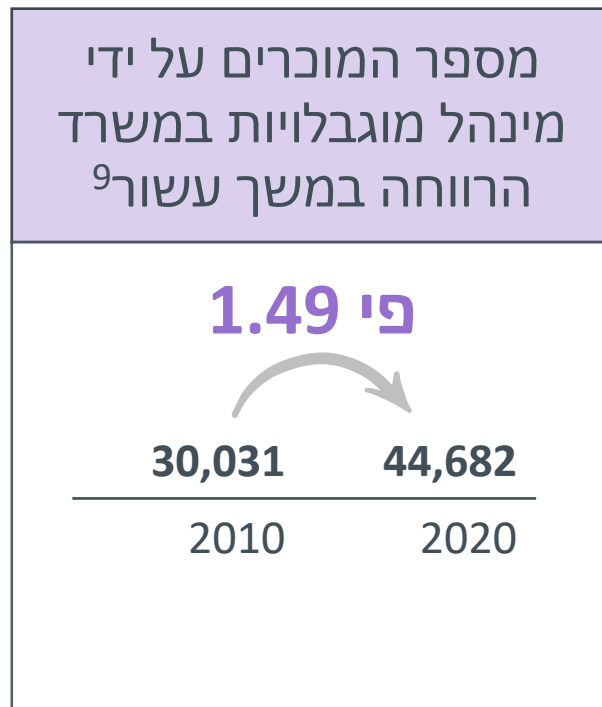
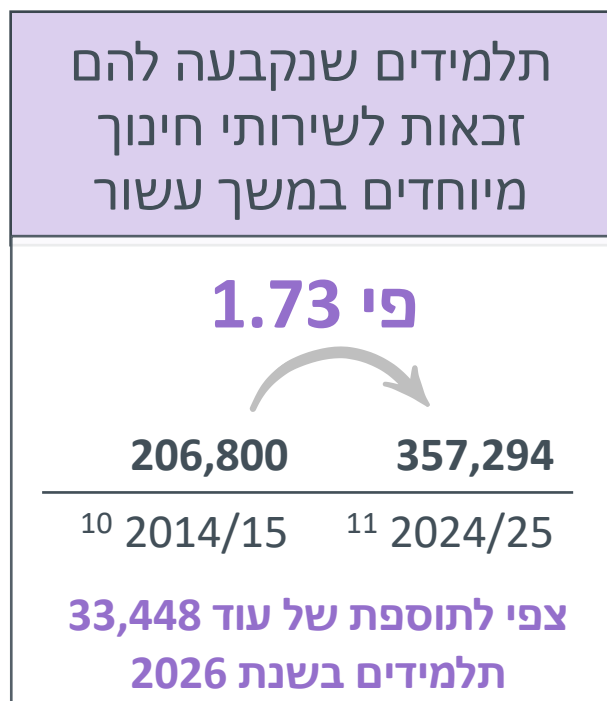
הוכרו בביטוח הלאומי (קצבת ילד נכה), 2023 ⁵
132,476 בני 0-18
4%
מכלל הילדים ובני הנוער בישראל

⁵ ביטוח לאומי. (2023). פרק 3: גמלאות – פעילות ומגמות בתוך הדוח השנתי 2023 + השנתון הסטטיסטי לישראל, 2024

⁶ עיבוד של מכון ברוקדייל לנתוני משרד הרווחה והביטחון החברתי, 2023 + השנתון הסטטיסטי לישראל, 2024

⁷ היערכות לשנת הלימודים תשפ"ו חינוך מיוחד, דיון בוועדת החינוך התרבות והספורט, 13 באוגוסט 2025

מספר הילדים שהוכרו על ידי משרדי ממשלה במגמת עלייה

⁸ המוסד לביטוח לאומי (2022) פרק 3: גמלאות – פעילות ומגמות בתוך דוח שנתי 2022

⁹ נתונים שהתקבלו מאגף המחקר במשרד הרווחה והביטחון החברתי, אוקטובר 2022

¹⁰ וייסבלאי, א. (2023). מערכת החינוך המיוחד. מרכז המחקר והמידע של הכנסת

¹¹ היערכות לשנת הלימודים תשפ"ו חינוך מיוחד, דיון בוועדת החינוך התרבות והספורט, 13 באוגוסט 2025

מאפיינים של ילדים עם מוגבלות בישראל

שיעור הילדים עם מוגבלות עולה עם העלייה בגיל¹²

גילי 18-12

13.4%

141,000

גילי 12-6

12.8%

130,000

גילי 6-3

7.7%

42,000

גילי 3-0

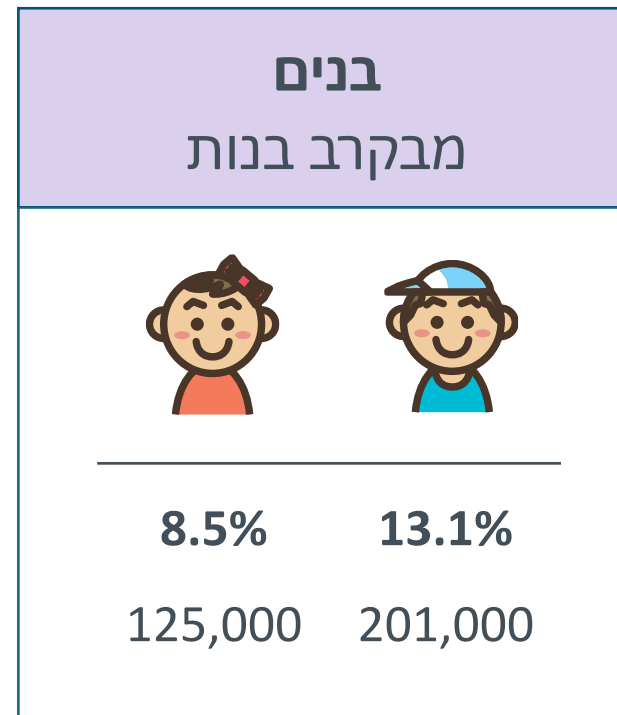
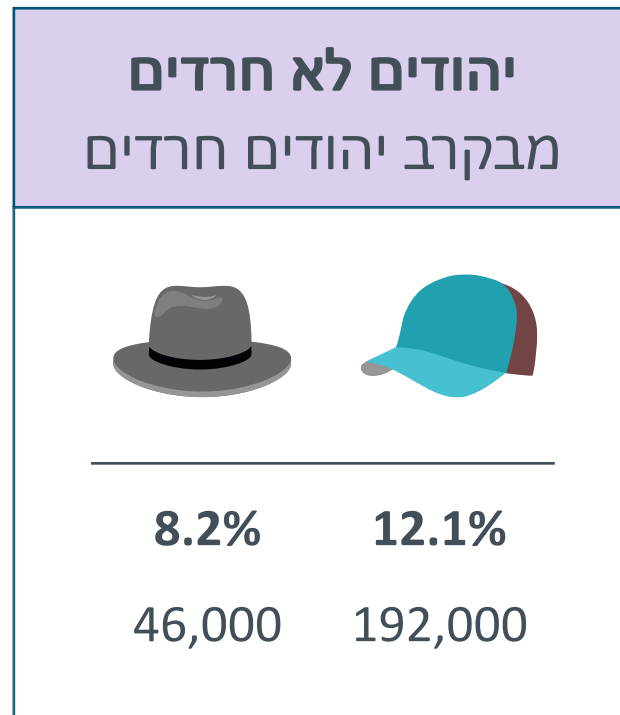
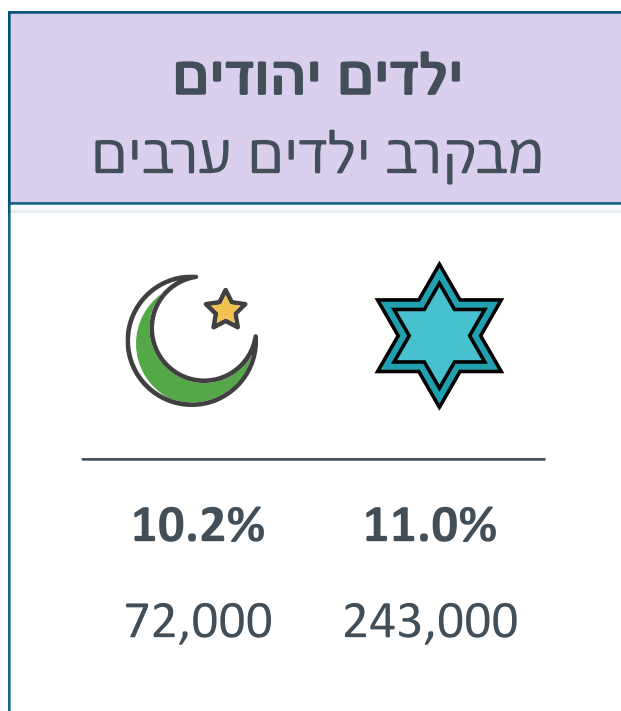
3.3%

12,000

¹² ברלב, ל., נמר-פורסטנברג, ר., גדג', נ. (2021). ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

מוגבלות שכיחה יותר בקרב...¹³

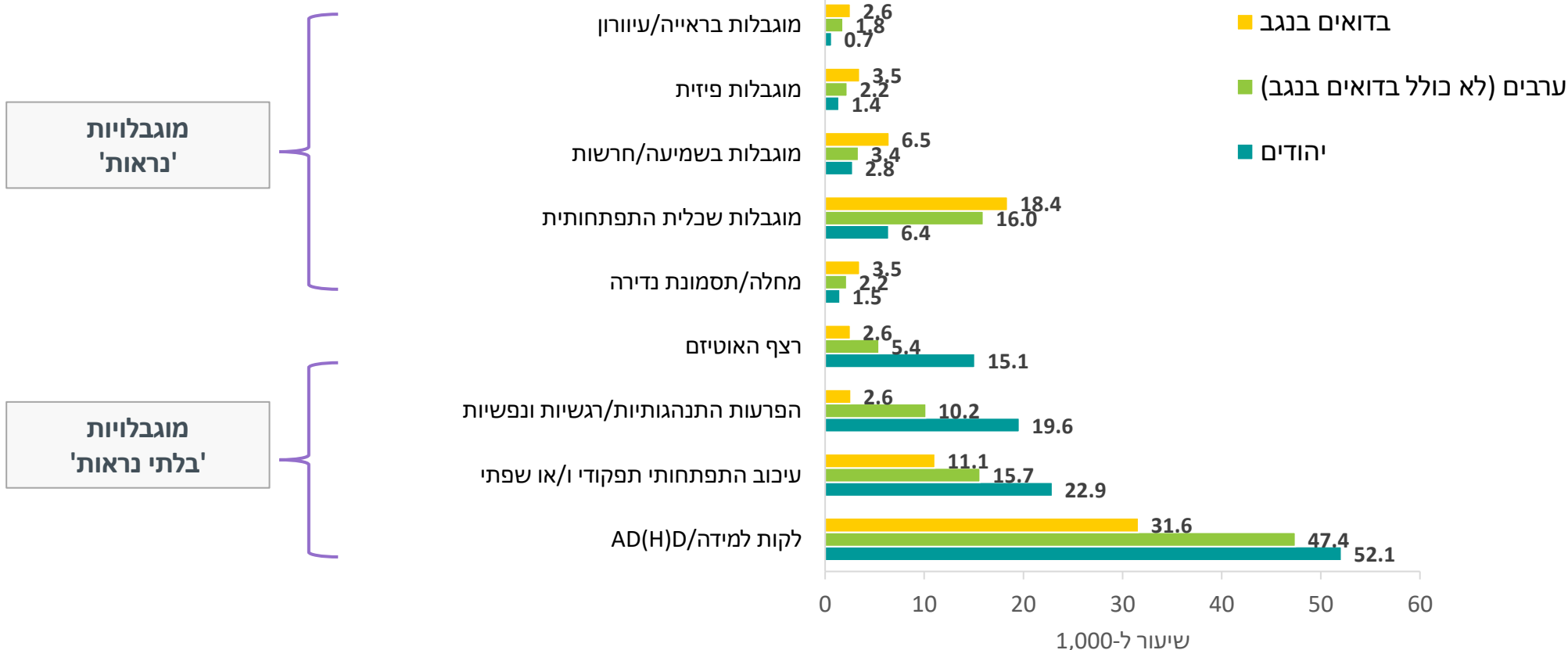

¹³ ברלב, ל., נמר-פורסטנברג, ר., גדג', נ. (2021). ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי. מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל ; הנתונים מתייחסים למוגבלות קיימת ידועה, לפי דיווח הורים על ילדיהם, בקרב מדגם מייצג.

שיעור גבוה יותר של מוגבלויות 'נראות' באוכלוסייה הערבית והבדואית בנגב ושיעור נמוך יותר של מוגבלויות 'בלתי נראות'¹⁴

התפלגות תלמידי החינוך המיוחד לפי קבוצות באוכלוסייה וסוג מוגבלות, שיעור ל-1,000, 2022

מוגבלויות 'נראות'

מוגבלויות 'בלתי נראות'

¹⁴ הרקוביץ-אמיר, ע., גדג', נ., אילי, ת. וברלב, ל. (2024). אנשים עם מוגבלות באוכלוסייה הערבית בישראל. דמ-24-006. מכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל

המספרים לא מספרים הכול: הקשר בין תת-איתור להבדלים בשכיחות

חסמים מערכתיים

יש פערים גדולים בהיקף שירותי הרווחה והבריאות, לרבות שירותי איתור ואבחון מוגבלות, בין רשויות מקומיות ובפריפריה החברתית והגאוגרפית בישראל

חסמים בקרב משפחות

סטיגמה וחשש מתיוג ->
לדוגמה: למרות השינויים שחלו בתפיסת המוגבלות בחברה החרדית, עדיין יש בה חשש מתיוג שלילי ומהשפעת תיוג זה על מעמד חברתי ועל קשרים חברתיים

חוסר ידע ונגישות למידע ->
לדוגמה: היעדר מידע ופרסומים מקוונים בערבית, חוסר הנגשה שפתית ומחסור בגופים מייעצים

מיסוך ->
לדוגמה: בנות עם אוטיזם עשויות לחקות התנהגות המצופה בחברה

הטיות של אנשי מקצוע

פרשנות מוטה של התנהגות ->
לדוגמה: אצל בנים – חשד לקשב וריכוז; אצל בנות – חוסר מוטיבציה

סטראוטיפים ->
לדוגמה: תסמינים בקרב ילדים ממוצא אתני מוסברים כ"חינוך לקוי"

קריטריונים וכלי אבחון מוטים ->
לדוגמה: כלי אבחון לאוטיזם מאתרים תסמינים שאופייניים בקרב בנים

אפקט ההצללה ->
הסברים נוספים נבדקים פחות בקרב נשים ובקרב מיעוטים

תת-איתור של מוגבלות באוכלוסייה הבודואית בנגב¹⁵

לפעמים ההורים לא יודעים שיש מוגבלות. [אומרים] קצת מסכן, או קצת יש לו בעיות וזהו. לא מאבחנים את זה או לא מודעים מה הבעיה. ואז או שהילד נושר או שממשיך להיות רשום בבית הספר. יש מונח שאומרים 'כיסא על כיסא'. זאת אומרת אין הרבה הבדל. פשוט הוא יושב על הכיסא ולא עושה בעצם שום דבר בבית הספר. או שעושה בלגן ואז שולחים אותו הביתה. והרבה פעמים אפילו לא מדווחים לאף אחד. לא מאבחנים ולא מדווחים"

איש מקצוע

¹⁵ הרקוביץ-אמיר, ע., גדג', נ., אילי, ת. וברלב, ל. (2024). אנשים עם מוגבלות באוכלוסייה הערבית בישראל. דמ-006-24. מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל.

לילדים עם מוגבלות סיכוי גבוה יותר להיפגע מהתעללות והזנחה מילדים אחרים

1

נתונים מן השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות: לילדים עם מוגבלות שכלית- התפתחותית או לילדים עם אוטיזם סיכוי גבוה פי 1.3 לעומת ילדים אחרים להיחקר על ידי חוקרי ילדים על אירועים של התעללות או הזנחה

2

נתונים מן השירות לילד ונוער: הסיכוי של ילדים עם מוגבלות להיות מדווחים במערכת הדיווחים של השירות עקב הזנחה והתעללות גבוה פי 1.7 משיעורם באוכלוסייה

3

נתונים מתוכנית 360° – התוכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון:

- שיעור הילדים עם מוגבלות שחוו הזנחה והתעללות גבוה יותר משיעור הילדים בלי מוגבלות
- עצימות הפגיעה בתוך המשפחה הייתה גבוהה יותר בקרב ילדים עם מוגבלות

1

נתונים מן השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות

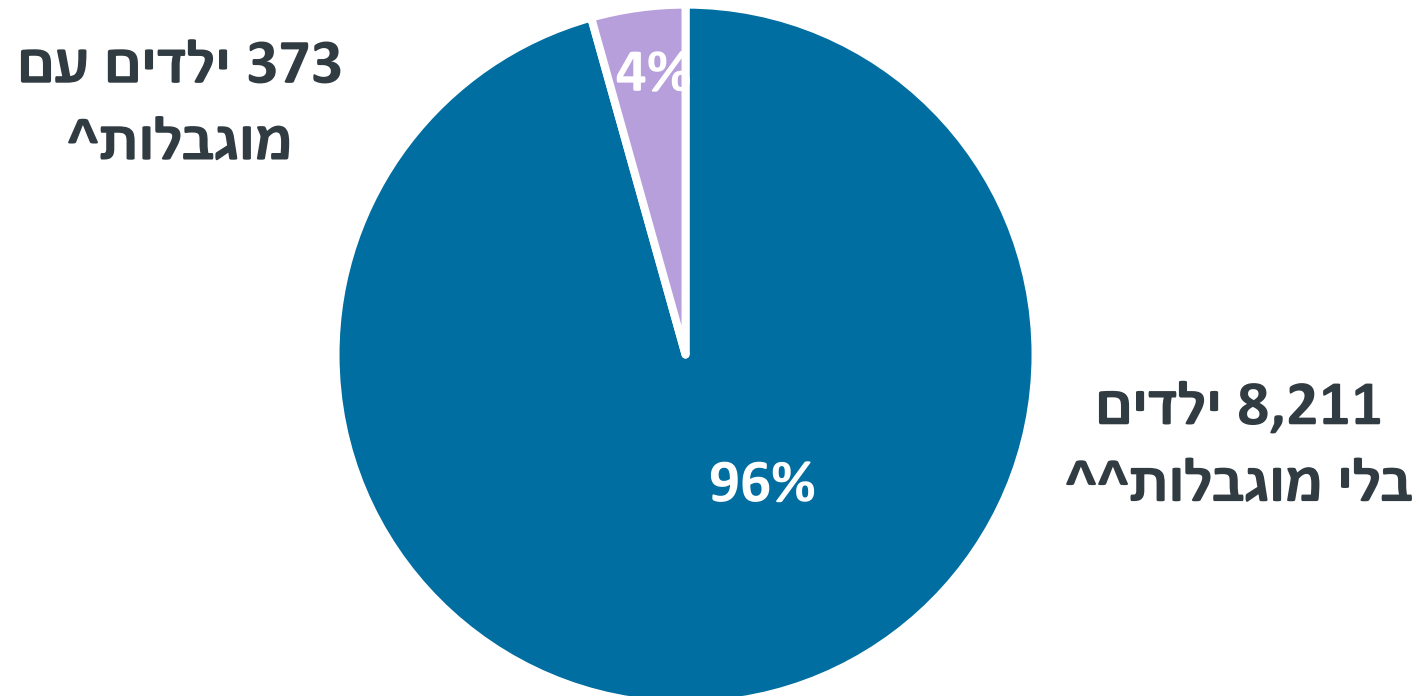
השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות

- פועל תחת אגף בכיר טיפול באוכלוסיות קצה (חוץ ביתי) במינהל שיקום, ליווי ומניעה, במשרד הרווחה והביטחון החברתי
- ממונה על חקירתם של ילדים עד גיל 14 ועל חקירתם של אנשים עם מוגבלות
- לפי חוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים), תשט"ו-1955 כל הילדים עד גיל 14 זכאים שחוקר יגבה מהם עדות במסגרת חקירות בהליך פלילי
- במרכז השירות ניצבת התפיסה לפיה לכל אדם עם מוגבלות יש זכות להשמיע את קולו ולחשוף את הפגיעה בו

8,584 בני 4-14 נחקרו במסגרת חקירות ילדים ובני נוער בשל התעללות או הזנחה חמורה

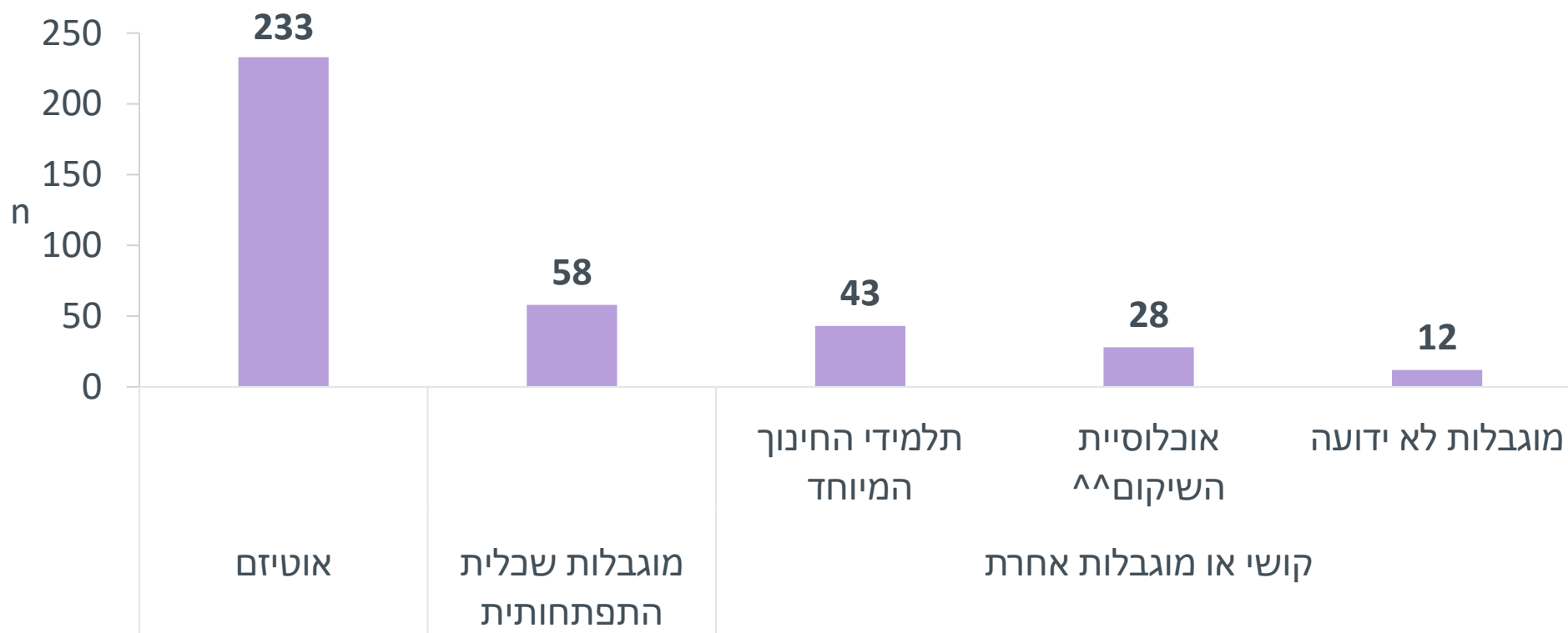

שנת 2023

^ ילדים אשר זקוקים לתמיכות כדי להבין את הליך החקירה מסיבה כלשהי הקשורה למוגבלות
^^ יש ילדים עם מוגבלות שאינם זקוקים להתאמות מיוחדות, למשל ילדים עם מוגבלות פיזית או לקות ראייה, והם נכללים בקבוצה המזוהה בחקירות ילדים כילדים בלי מוגבלות

ילדים עם מוגבלות בני 0-14 שנחקרו במסגרת חקירות ילדים בשל התעללות או הזנחה חמורה[^]

[^] שלושה ילדים הם ילדים עם ריבוי מוגבלויות – אוטיזם ומוגבלות שכלית התפתחותית
^{^^} אנשים עם הנמכה קוגניטיבית שאינה מוגדרת מוגבלות שכלית התפתחותית או אוטיזם

שיעור הילדים עם אוטיזם שנחקרו גדול משיעור הילדים שלא זהו עם מוגבלות שנחקרו

ילדים בלי מוגבלות 8,211
ילדים עם אוטיזם 233

מספר חקירות ילדים וחקירות מיוחדות¹⁶

17 1,780,100
18 37,859

מספר הילדים בני 4-14 בישראל

0.62%

0.46%

שיעור הילדים הנחקרים מתוך כלל הילדים

פי 1.33

¹⁶ נתונים שהתקבלו מן השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות, 2023; ילדים עם מוגבלות הם ילדים אשר זקוקים לתמיכות כדי להבין את הליך החקירה מסיבה כלשהי הקשורה למוגבלות, בין היתר בשל הנמכה קוגניטיבית או בשל לקויות למידה מורכבות. יש ילדים עם מוגבלות שאינם זקוקים להתאמות מיוחדות, למשל ילדים עם מוגבלות פיזית או לקות ראייה, והם נכללים בקבוצה המזוהה בחקירות ילדים כילדים בלי מוגבלות

¹⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2023). השנתון הסטטיסטי 2023

¹⁸ ילדים שקיבלו קצבת נכות מביטוח לאומי על רקע אוטיזם ועל רקע הפרעה הנמצאת על רצף הספקטרום האוטיסטי (pdd) (ביטוח לאומי, 2023)

שיעור הילדים עם מוגבלות שכלית התפתחותית שנחקרו גדול משיעור הילדים שלא זהו עם מוגבלות שנחקרו

ילדים בלי מוגבלות שכלית התפתחותית

58

8,211

מספר חקירות ילדים וחקירות מיוחדות¹⁹

9,704²¹

1,780,100²⁰

מספר הילדים בני 4-14 בישראל

0.60%

0.46%

שיעור הילדים הנחקרים מתוך כלל הילדים

פי 1.30

¹⁹ נתונים שהתקבלו מן השירות לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות, 2023; ילדים עם מוגבלות הם ילדים אשר זקוקים לתמיכות כדי להבין את הליך החקירה מסיבה כלשהי הקשורה למוגבלות, בין היתר בשל הנמכה קוגניטיבית או בשל לקויות למידה מורכבות. יש ילדים עם מוגבלות שאינם זקוקים להתאמות מיוחדות, למשל ילדים עם מוגבלות פיזית או לקות ראייה, והם נכללים בקבוצה המזוהה בחקירות ילדים בלי מוגבלות

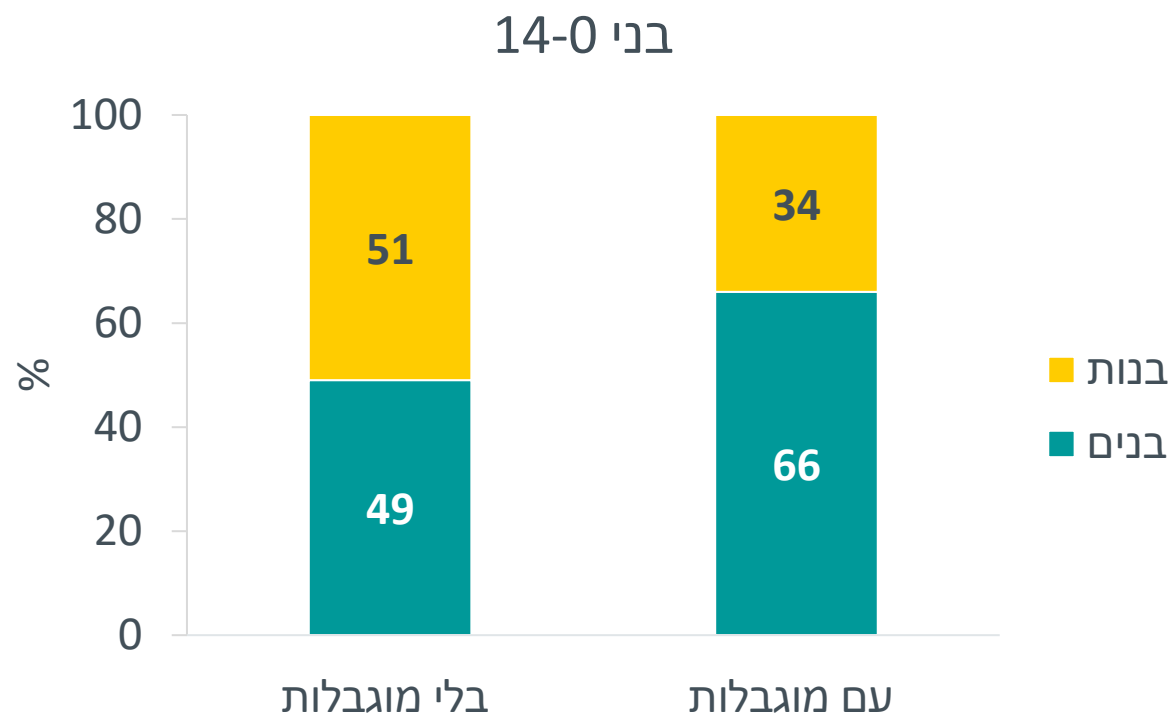
²⁰ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2023). השנתון הסטטיסטי 2023

²¹ נתונים שהתקבלו ממשד הרווחה והביטחון החברתי, 2023

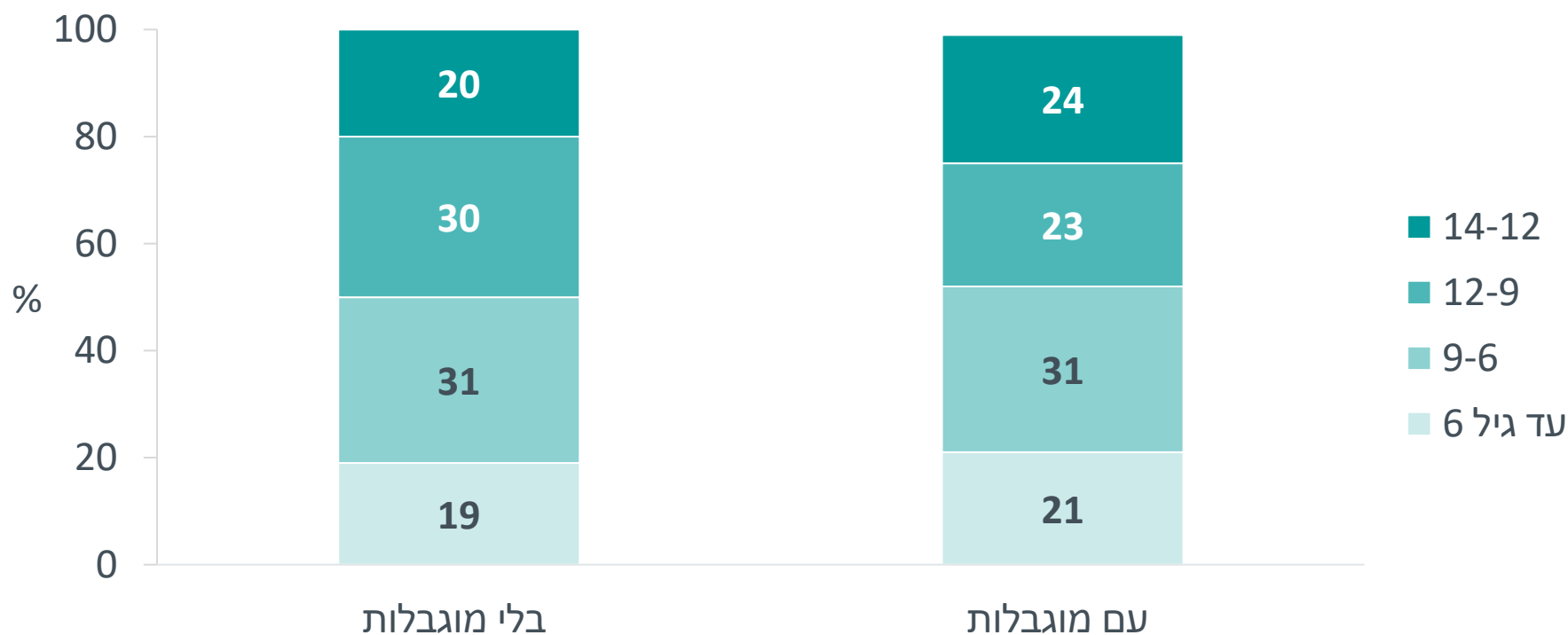
שיעור הבנים עם מוגבלות שנחקרו גבוה משיעור הבנים בלי מוגבלות שנחקרו

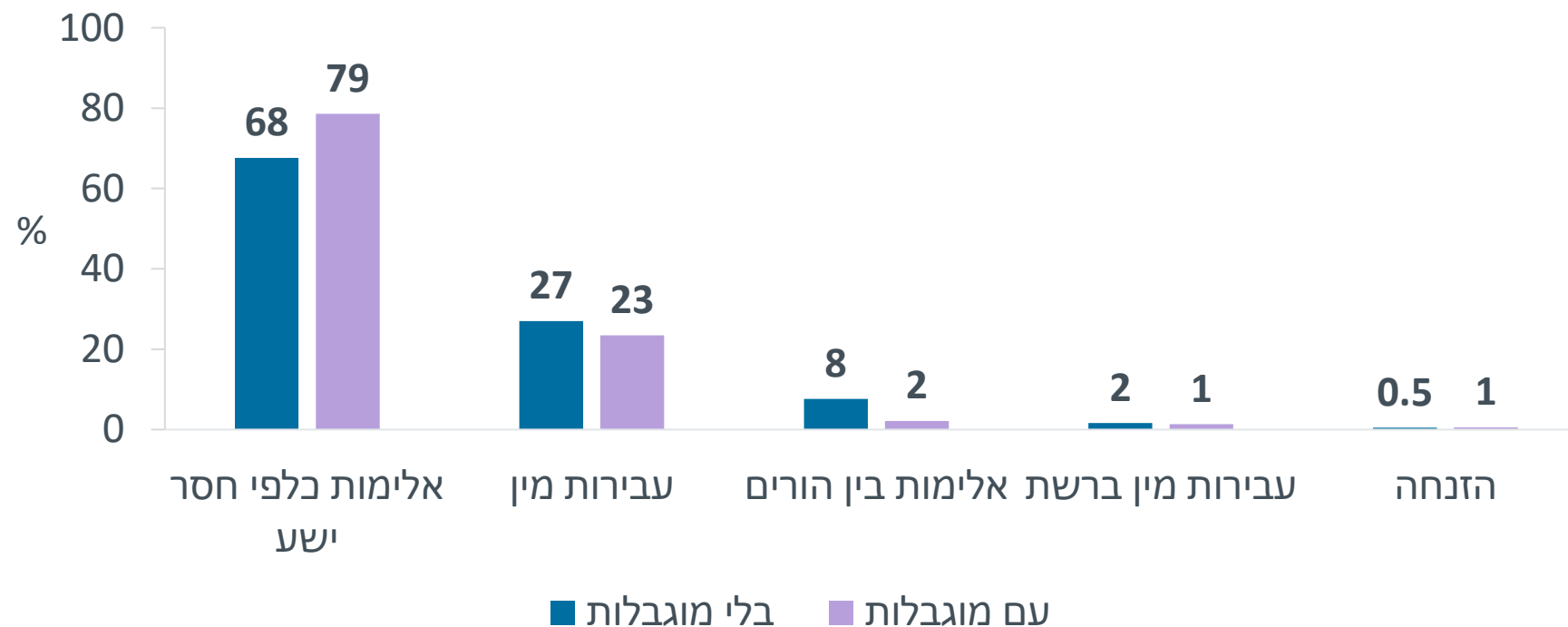
62% מן הילדים
עם מוגבלות עד
גיל 18 בישראל
הם בנים

שיעור הנחקרים בגילים הצעירים דומה בין ילדים עם ובלי מוגבלות, אך בקרב בני 12 ויותר שיעור הנחקרים עם מוגבלות גבוה יותר

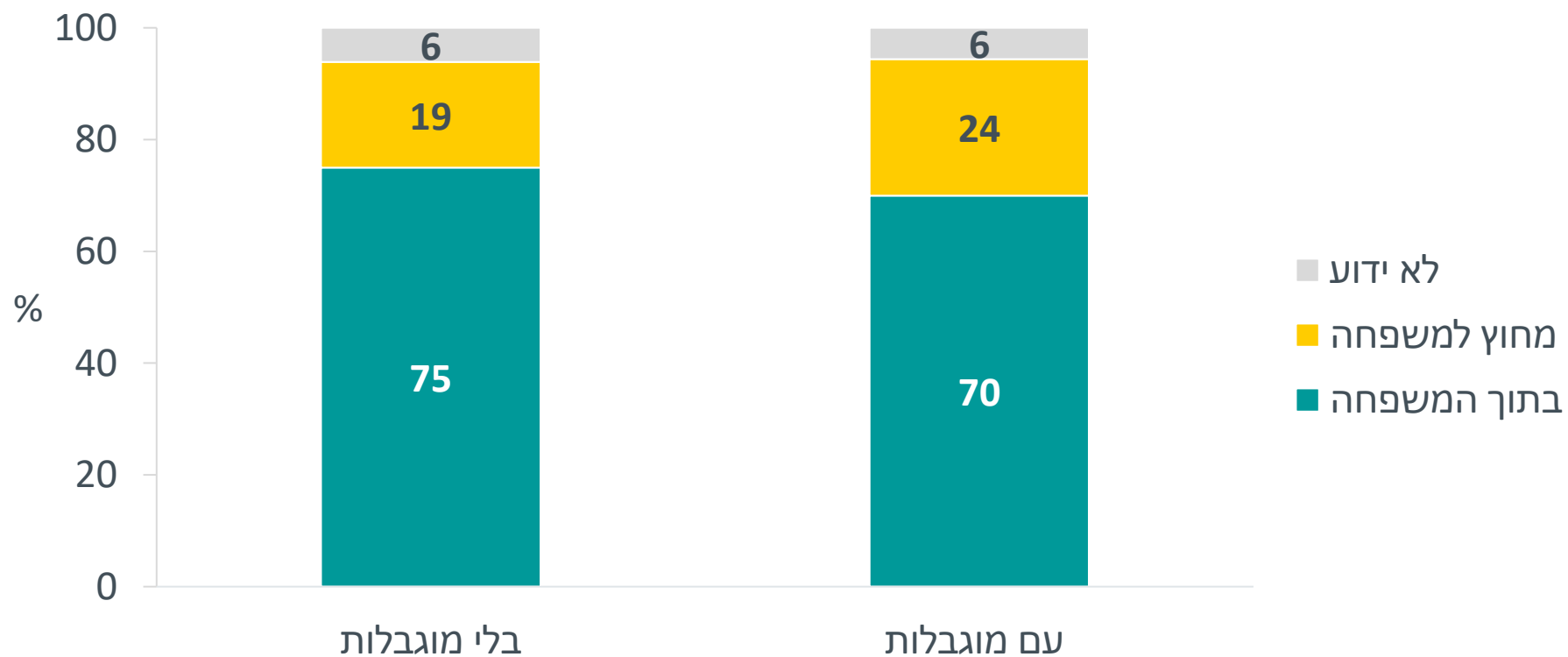

אלימות כלפי חסר ישע היא סוג הפגיעה השכיח ביותר בקרב ילדים עם ובלי מוגבלות[^]

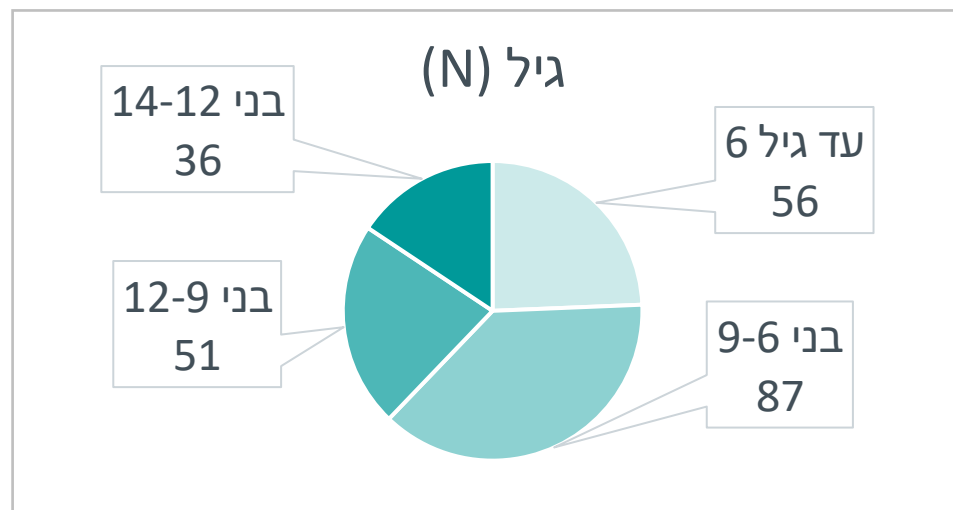
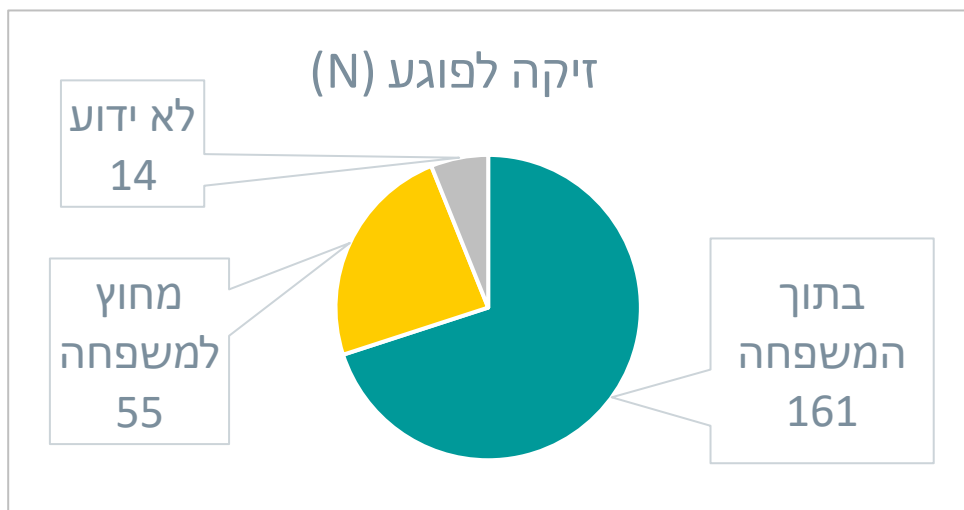
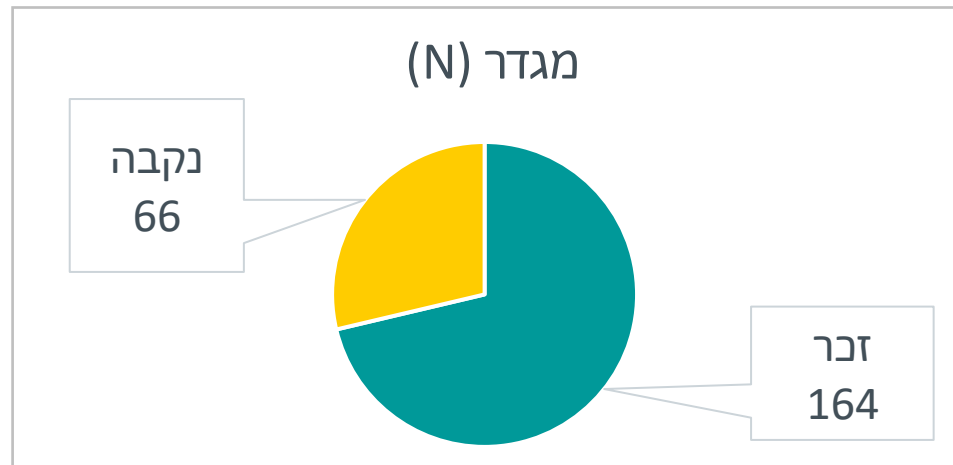

[^] 346 ילדים בלי מוגבלות ו-23 ילדים עם מוגבלות נפגעו גם מאלימות כלפי חסר ישע וגם מעבירות מין ועל כן סך סוגי הפגיעות גדול מ-100%

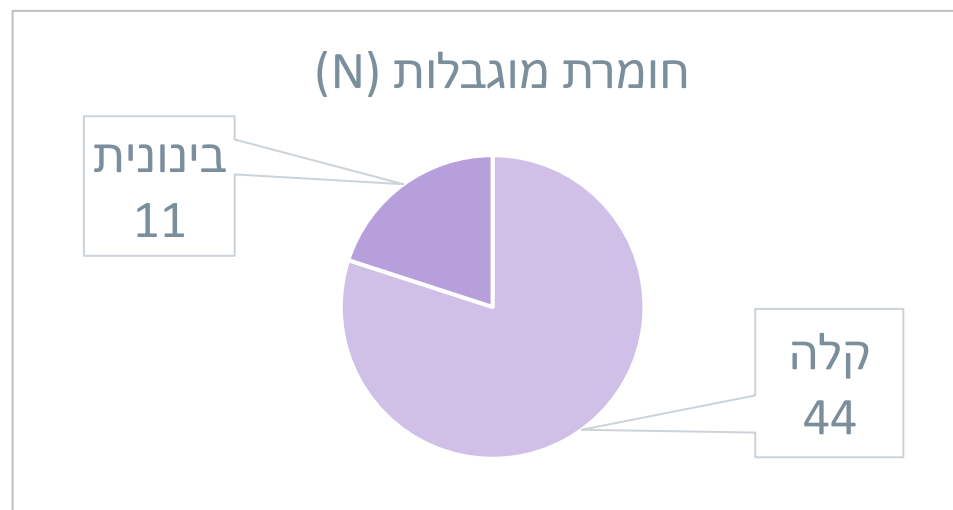
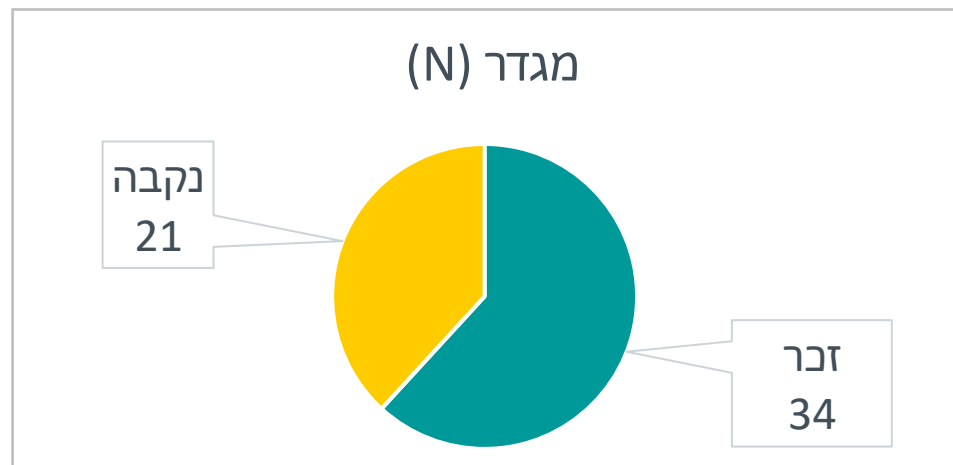
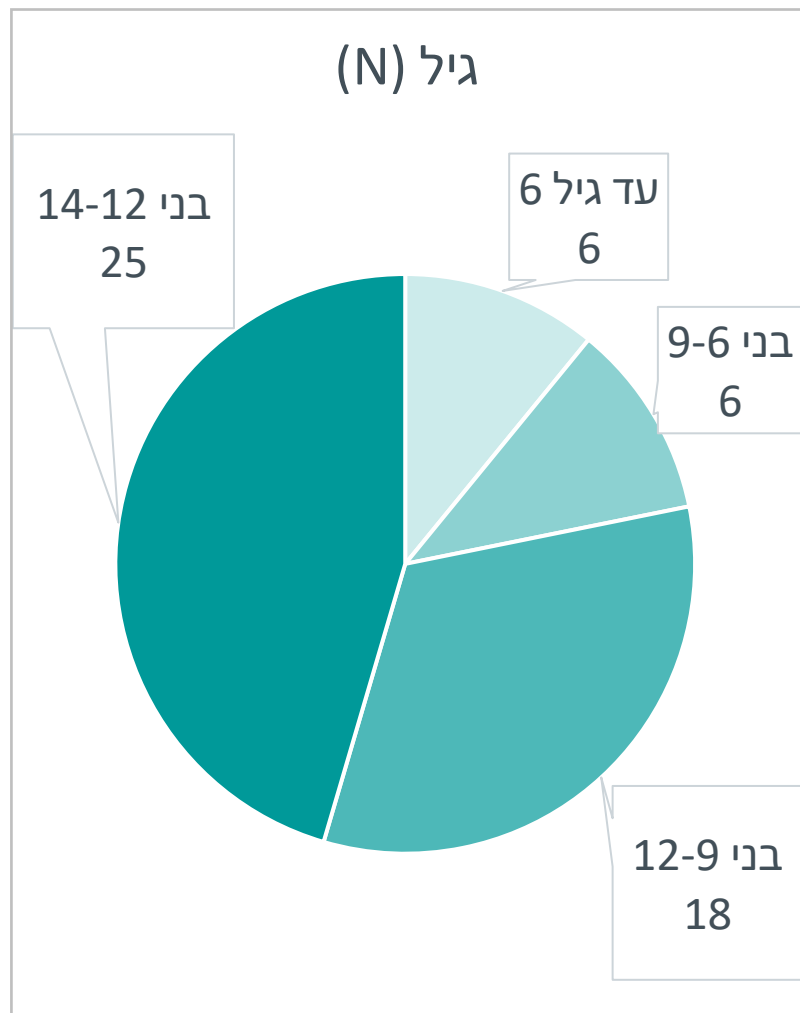
שיעור הפגיעה מחוץ למשפחה גדול יותר בקרב ילדים עם מוגבלות מבקרב ילדים בלי מוגבלות

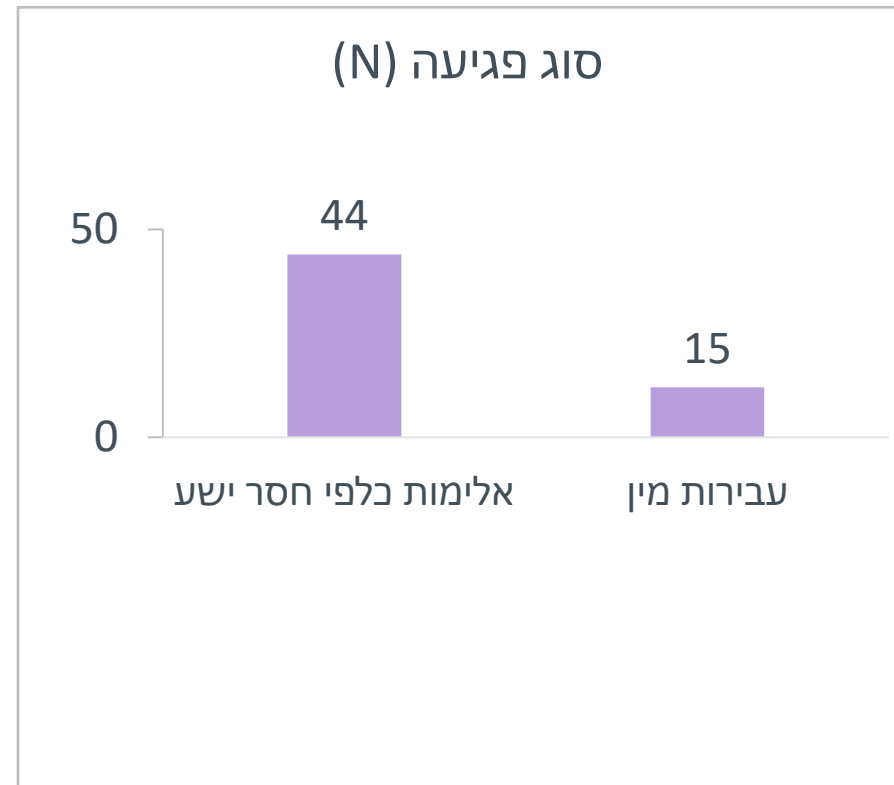
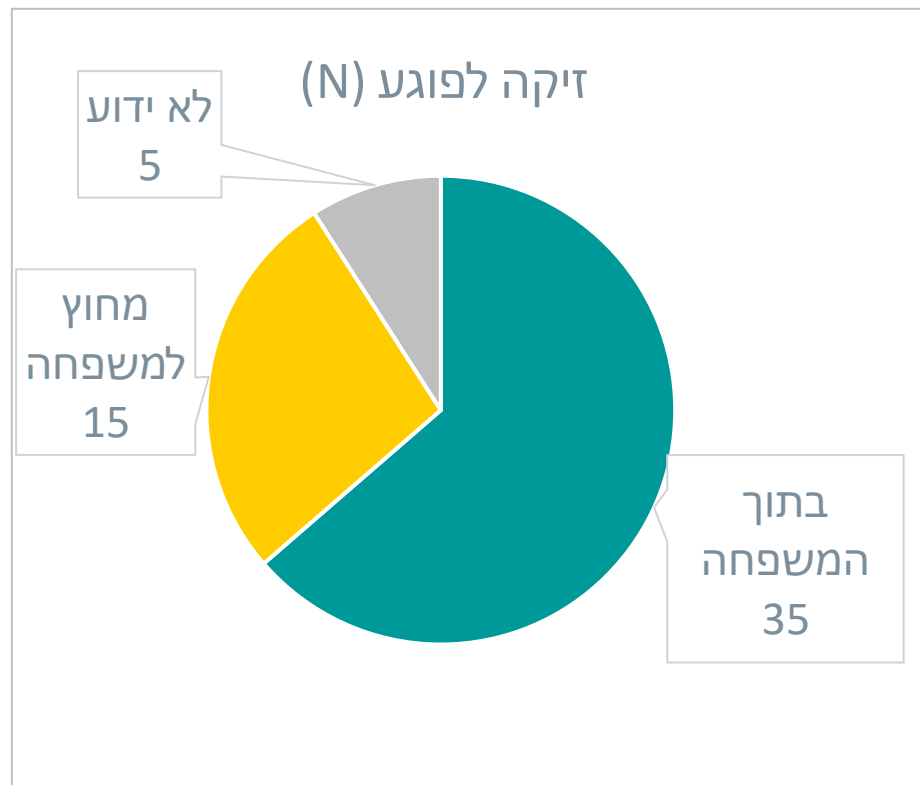
ילדים עם אוטיזם שנחקרו בשל התעללות או הזנחה: מאפיינים עיקריים

ילדים עם מוגבלות שכלית התפתחותית שנחקרו בשל התעללות או הזנחה

ילדים עם מוגבלות שכלית התפתחותית שנחקרו בשל התעללות או הזנחה

2

נתוני השירות לילד ונוער במשרד הרווחה והביטחון החברתי

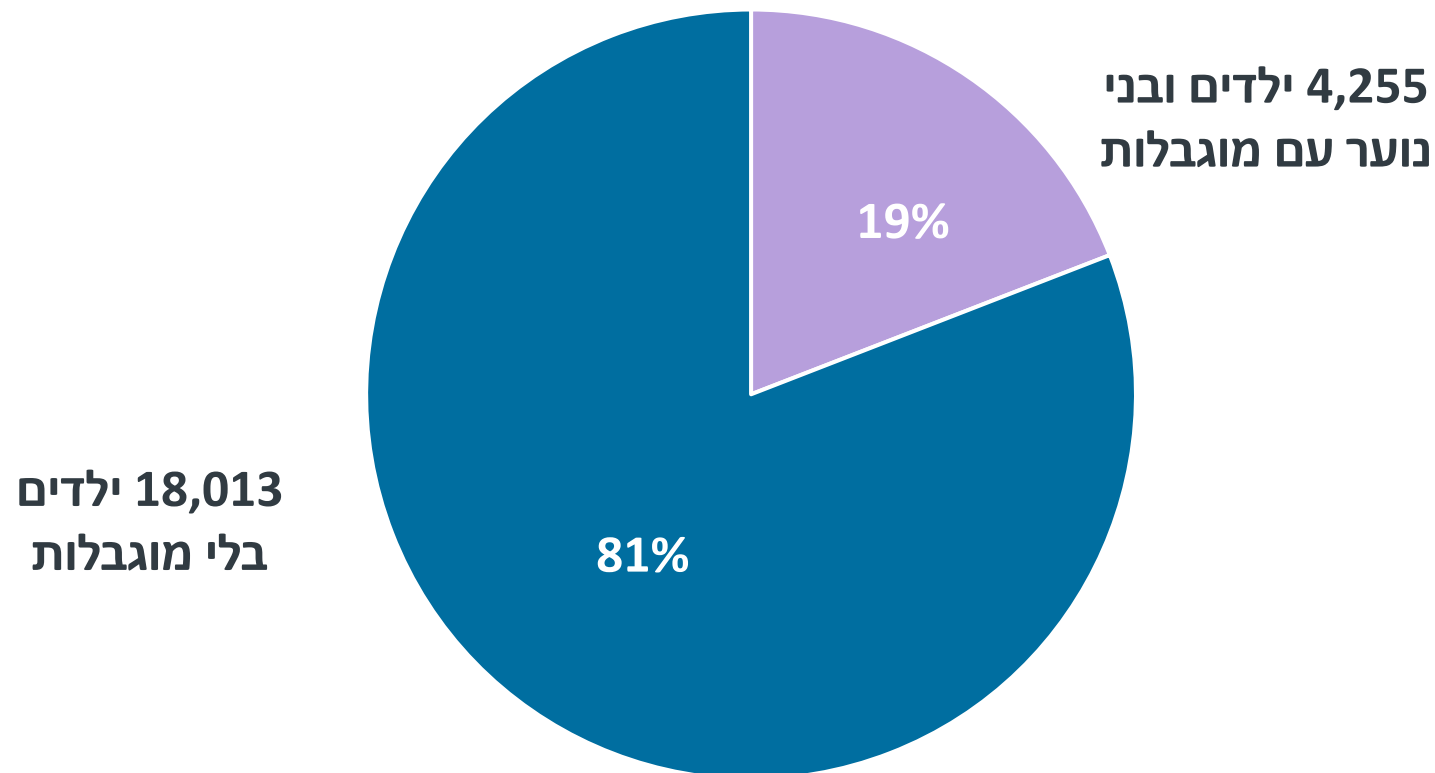
השירות לילד ונוער במשרד הרווחה והביטחון החברתי

- חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1960 נועד להגן על ילדים ובני נוער עד גיל 18 הנתונים במצבי סיכון גבוה לחייהם ולבריאותם הפיזית והנפשית
- ההגנה נדרשת כאשר ההורים או האחראים לילד אינם מסוגלים לטפל בו או מסכנים אותו
- הסמכות לקבוע את אופן ההגנה על הקטין נתונה בידי עובד סוציאלי לחוק הנוער: עובד סוציאלי שעבר הכשרה וקיבל מינוי משר הרווחה לתפקיד העוסק בהגנה על ילדים ובני נוער
- לא כל האירועים המתרחשים מדווחים לעובד סוציאלי ולכן לא כל המקרים של פגיעה מוכרים לשירותי הרווחה

22,268 ילדים ובני נוער הופנו לעו"ס לחוק הנוער על רקע חשד להתעללות והזנחה[^]

שנת 2023

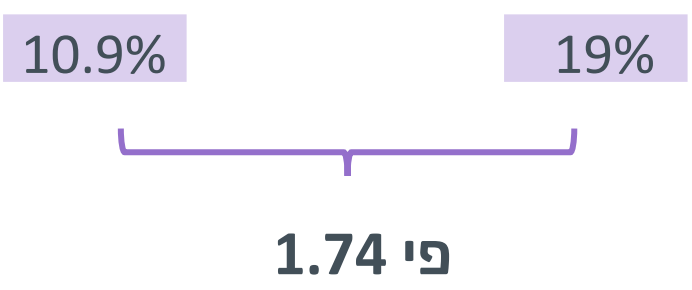

[^] דיווחי מקרים על רקע התעללות והזנחה בלבד (לא כולל דיווחים שאינם על רקע חשד לפגיעה: התמכרויות של קטין; נוער מעורב בפלילים; ניסיונות אובדניים; נדרש טיפול על פי חוק הנוער לאבחון, טיפול ואשפוז פסיכיאטרי או סיבת דיווח אחרת

שיעור ההפניות של ילדים עם מוגבלות לעו"ס לחוק הנוער גדול משיעורם באוכלוסייה

פניות לעו"ס לחוק הנוער²² האוכלוסייה הכללית בישראל²³

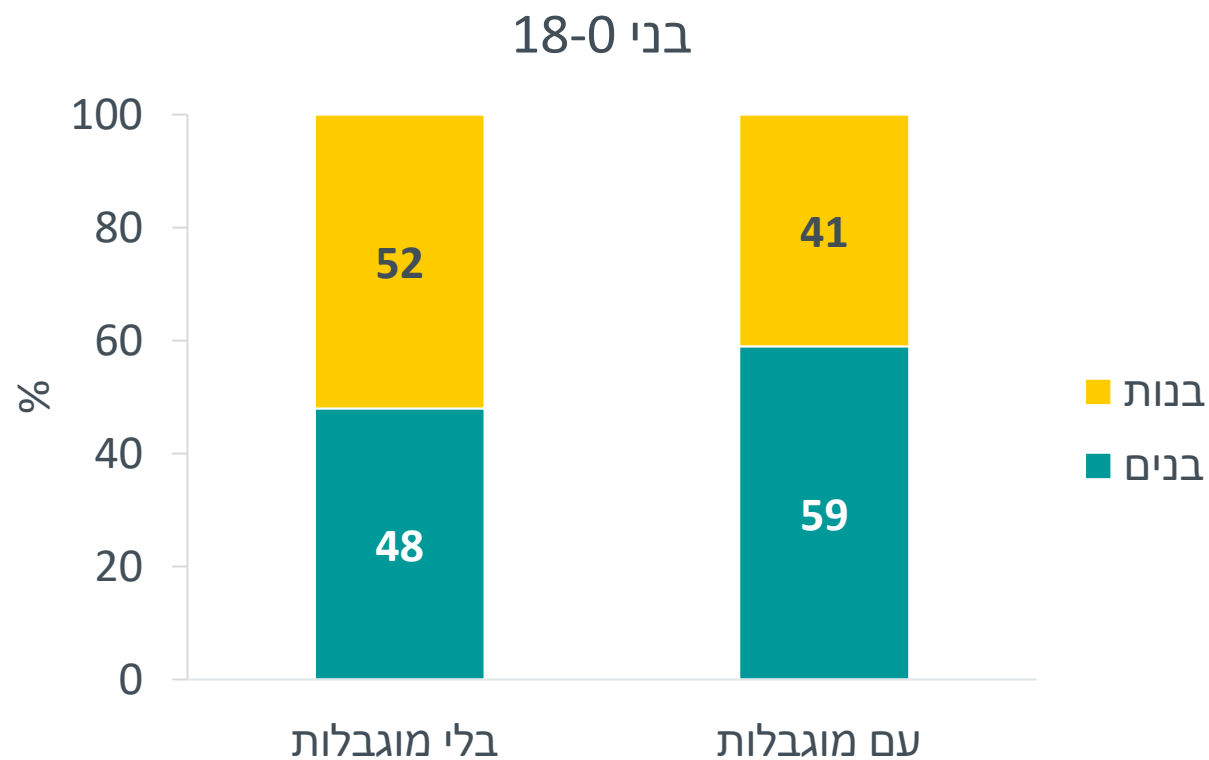
שיעור הילדים ובני הנוער עם מוגבלות

²² נתונים שהתקבלו מן השירות לילד ונוער במשרד הרווחה והביטחון החברתי, 2023
²³ ברלב, ל., נמר-פורסטנברג, ר., גדג', נ. (2021). ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי. מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל.

שיעור הבנים עם מוגבלות שהופנו לעו"ס לחוק הנוער גבוה משיעור הבנים בלי מוגבלות

62% מן הילדים
עם מוגבלות עד
גיל 18 בישראל
הם בנים

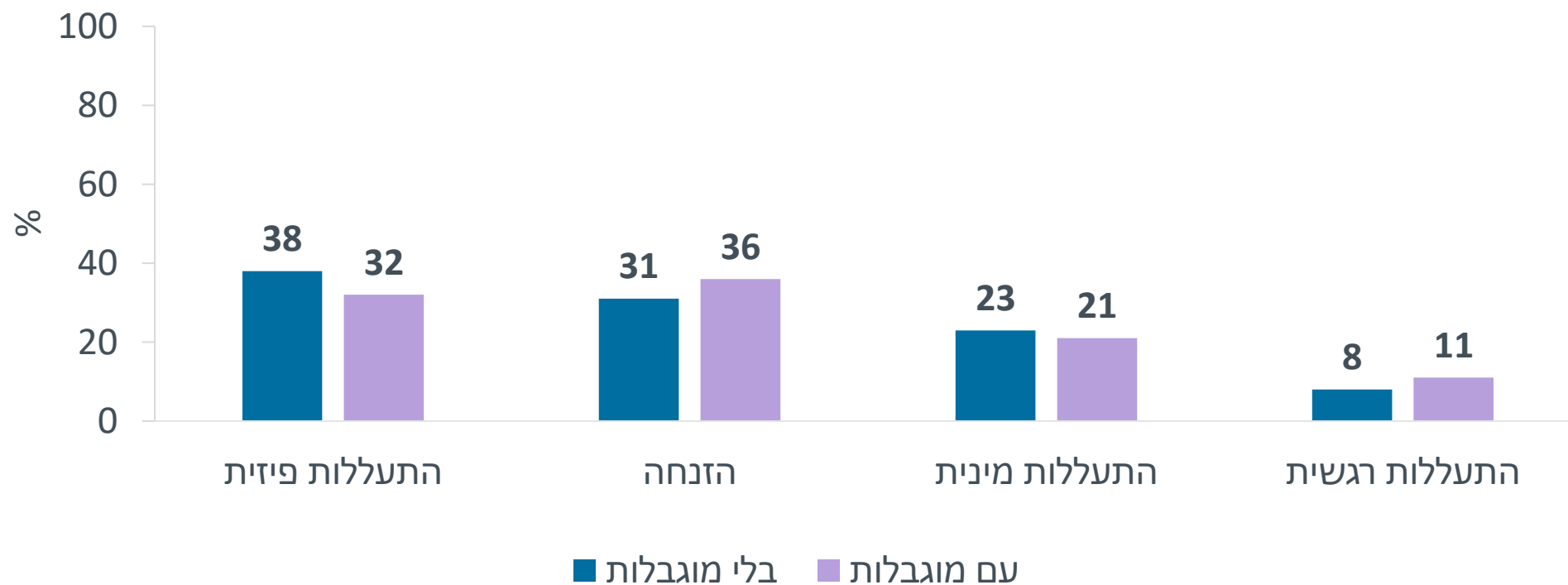

היקף הפניות והדיווחים בארבעת מחוזות משרד הרווחה לפי הימצאות מוגבלות

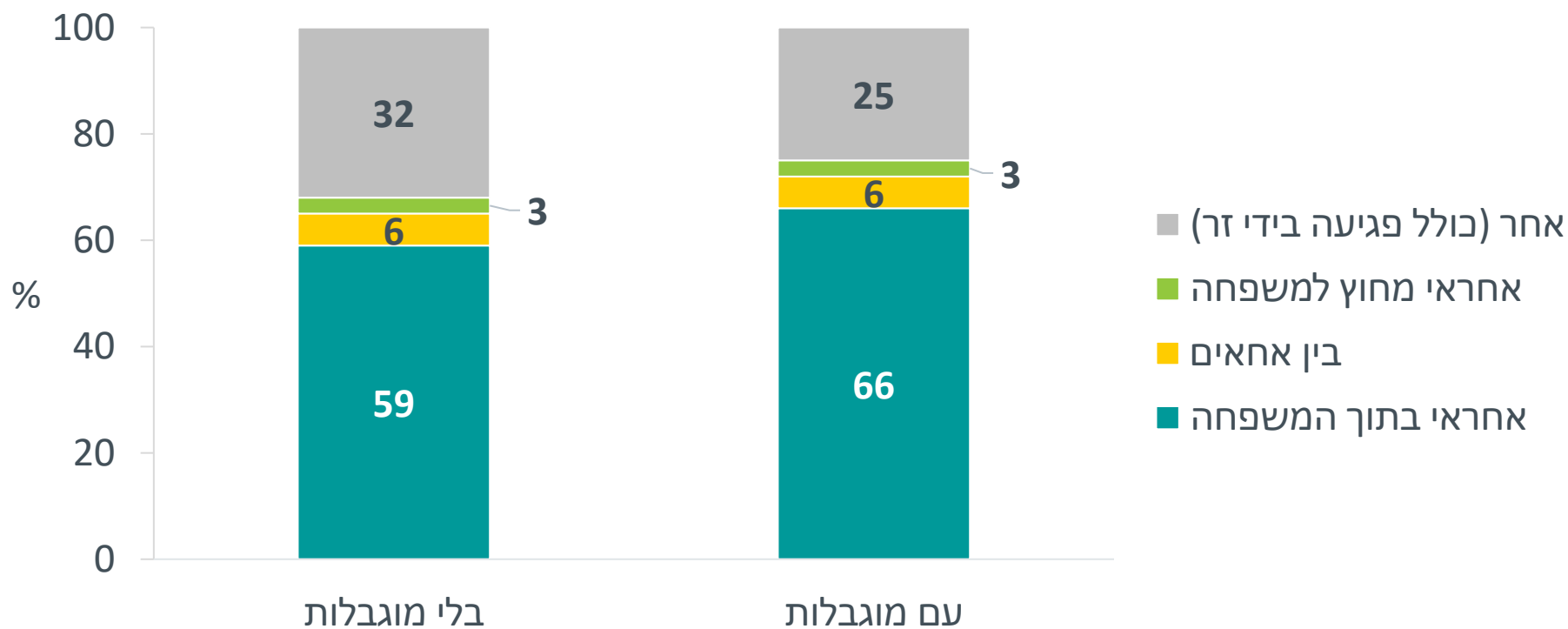
N	%	מחוז	עם מוגבלות
2,421	57	צפון	עם מוגבלות
6,306	35	צפון	בלי מוגבלות
1,230	29	מרכז	עם מוגבלות
6,137	34	מרכז	בלי מוגבלות
373	9	ירושלים	עם מוגבלות
3,193	18	ירושלים	בלי מוגבלות
231	5	דרום	עם מוגבלות
2,377	13	דרום	בלי מוגבלות

יותר ילדים עם מוגבלות מילדים בלי מוגבלות הופנו לעו"ס לחוק הנוער בשל חשד להזנחה; פחות מהם הופנו בשל חשד להתעללות פיזית

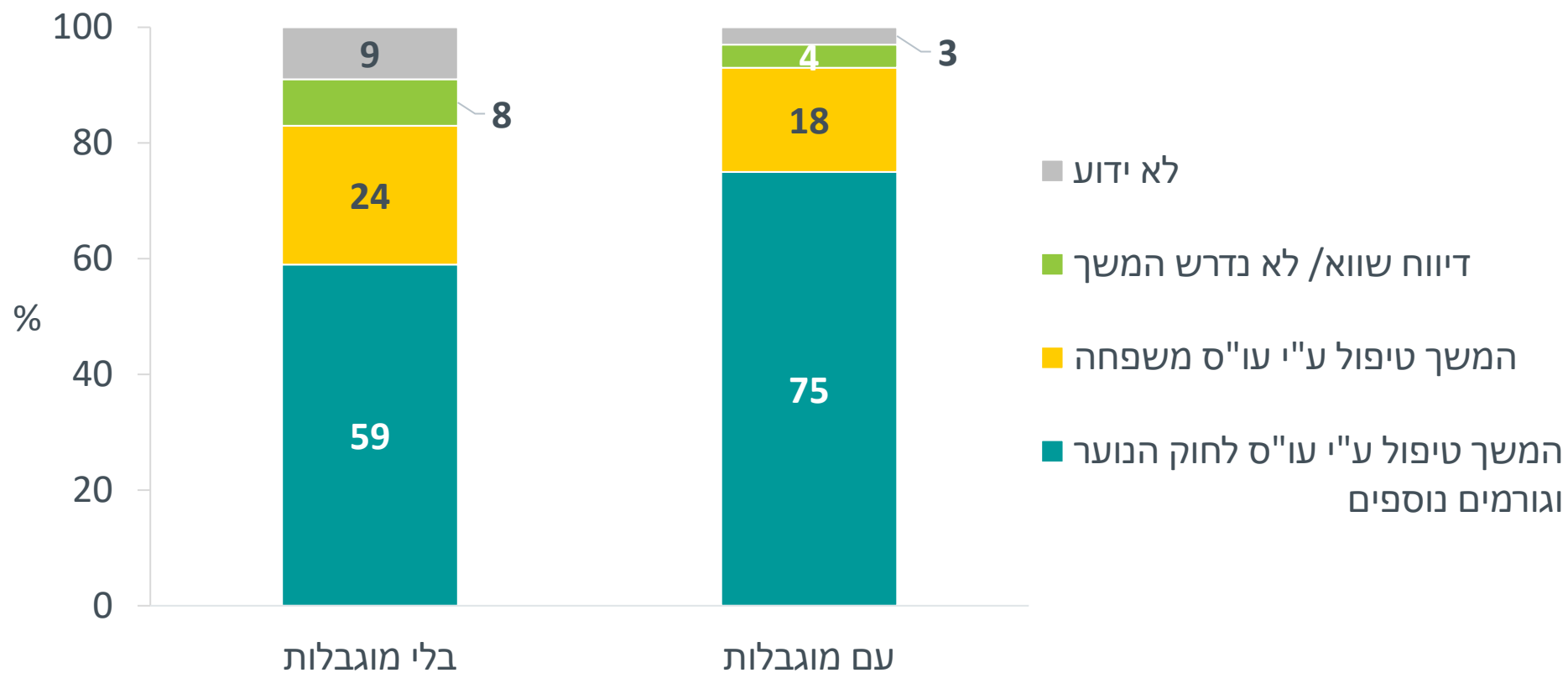

הסיבה השכיחה ביותר להפניה לעו"ס לחוק הנוער היא פגיעה בתוך המשפחה[^]

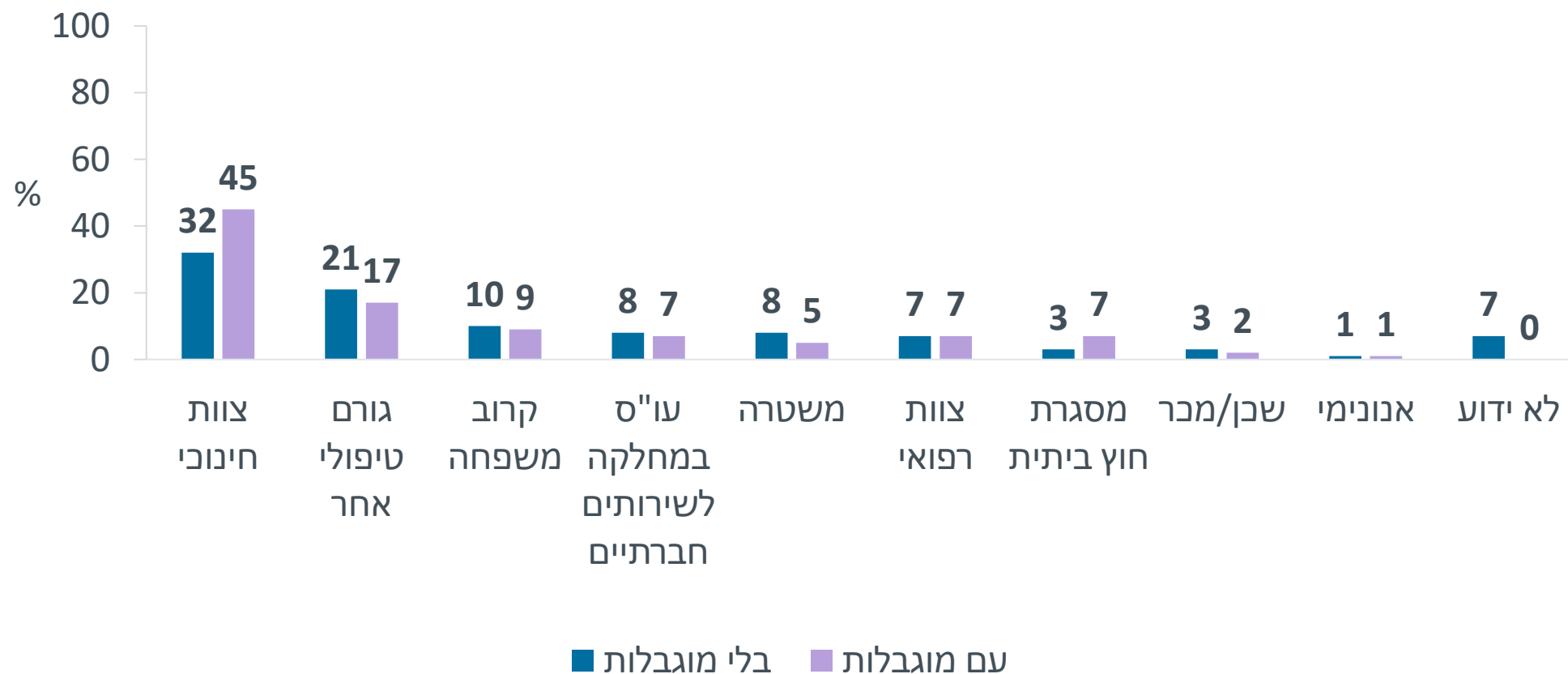

[^] לפי החוק אחראי הוא הורה לרבות הורה חורג, מאמץ, אפוטרופוס או מי שהקטין נמצא במשמורתו או בהשגחתו

יש יותר דיווחים על ילדים עם מוגבלות מדיווחים על ילדים בלי מוגבלות שדרשו המשך בירור

רוב הדיווחים על ילדים עם ובלי מוגבלות מתקבלים מצוותי חינוך ומגורמי טיפול

חובת הדיווח על פי חוק העונשין²⁵

דיווחים על אלימות פיזית ועל אלימות מינית בין קטינים מתחת לגיל 12 (מתחת לגיל האחראיות הפלילית) אינם מופנים למשטרה ומטופלים בידי שירותי הרווחה

חלק מן ההפניות אינן עניין לטיפול משטרת אלא להתערבות טיפולית של עובד סוציאלי לחוק הנוער, ולכן אין דיווח עליהן למשטרה

עובד סוציאלי לחוק הנוער מחויב להעביר דיווח למשטרה, אלא אם קיבל אישור שלא להעביר את הדיווח מאחת הוועדות שהקים שר המשפטים לעניין זה

²⁵ רבינוביץ, מ. (2012). דיווח לעובדים סוציאליים לחוק הנוער על פגיעה בקטינים. הכנסת מרכז המחקר והמדע.

יישום חובת הדיווח לפי הימצאות מוגבלות

ילדים בלי מוגבלות	ילדים עם מוגבלות	
3,987	1,098	מספר הדיווחים שהועברו למשטרה
22%	26%	שיעור מכלל הדיווחים
1,724	333	מספר הדיווחים שעבורם הוגשה בקשה לוועדת פטור
10%	8%	שיעור מכלל הדיווחים

3

**נתוני תוכנית 360° – התוכנית הלאומית
לילדים ונוער בסיכון**

360° – התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון

ילדים בסיכון על רקע הזנחה והתעללות אשר מאותרים ומטופלים במסגרת התוכנית הלאומית הם בני 0-18 אשר על פי הערכת איש מקצוע נמצאים באחד או יותר ממצבי הסיכון המעידים על התעללות או הזנחה

כוללת יותר מ-150 תוכניות ב-158 רשויות מקומיות

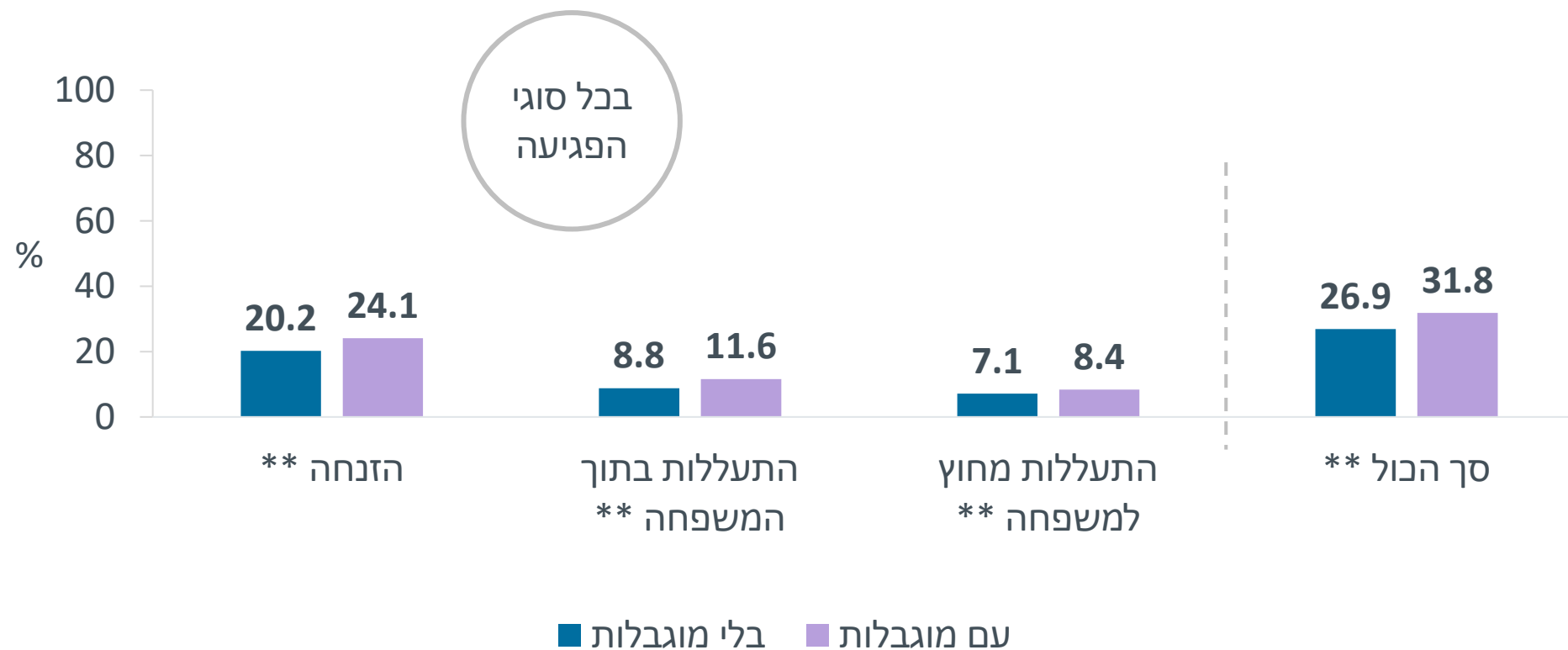
פועלת יחד עם ג'וינט ישראל ורשות השלטון המקומי להפחית מצבי סיכון ולהגביר איתור של ילדים בסיכון

תוכנית בין-משרדית:
משרד הרווחה והביטחון החברתי; משרד החינוך, משרד הבריאות, משרד העלייה והקליטה והמשרד לביטחון לאומי

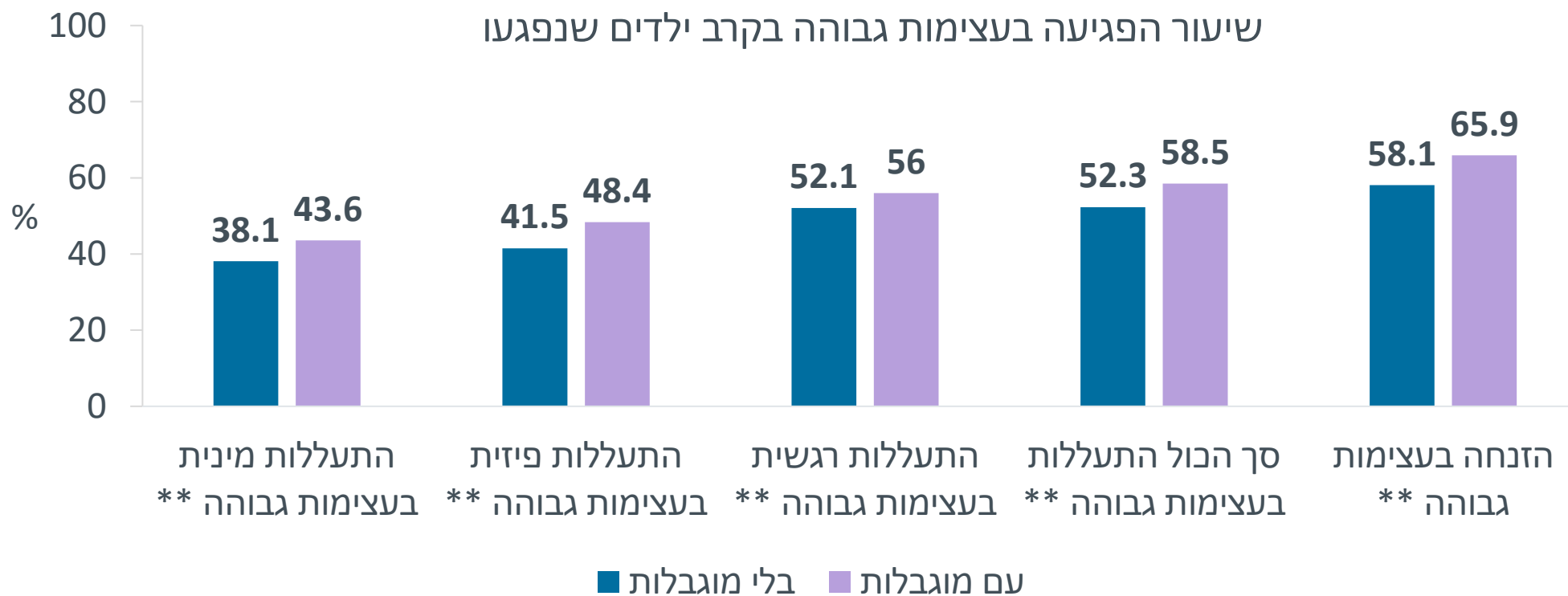

ילדים עם מוגבלות חוו יותר הזנחה והתעללות מילדים בלי מוגבלות[^]

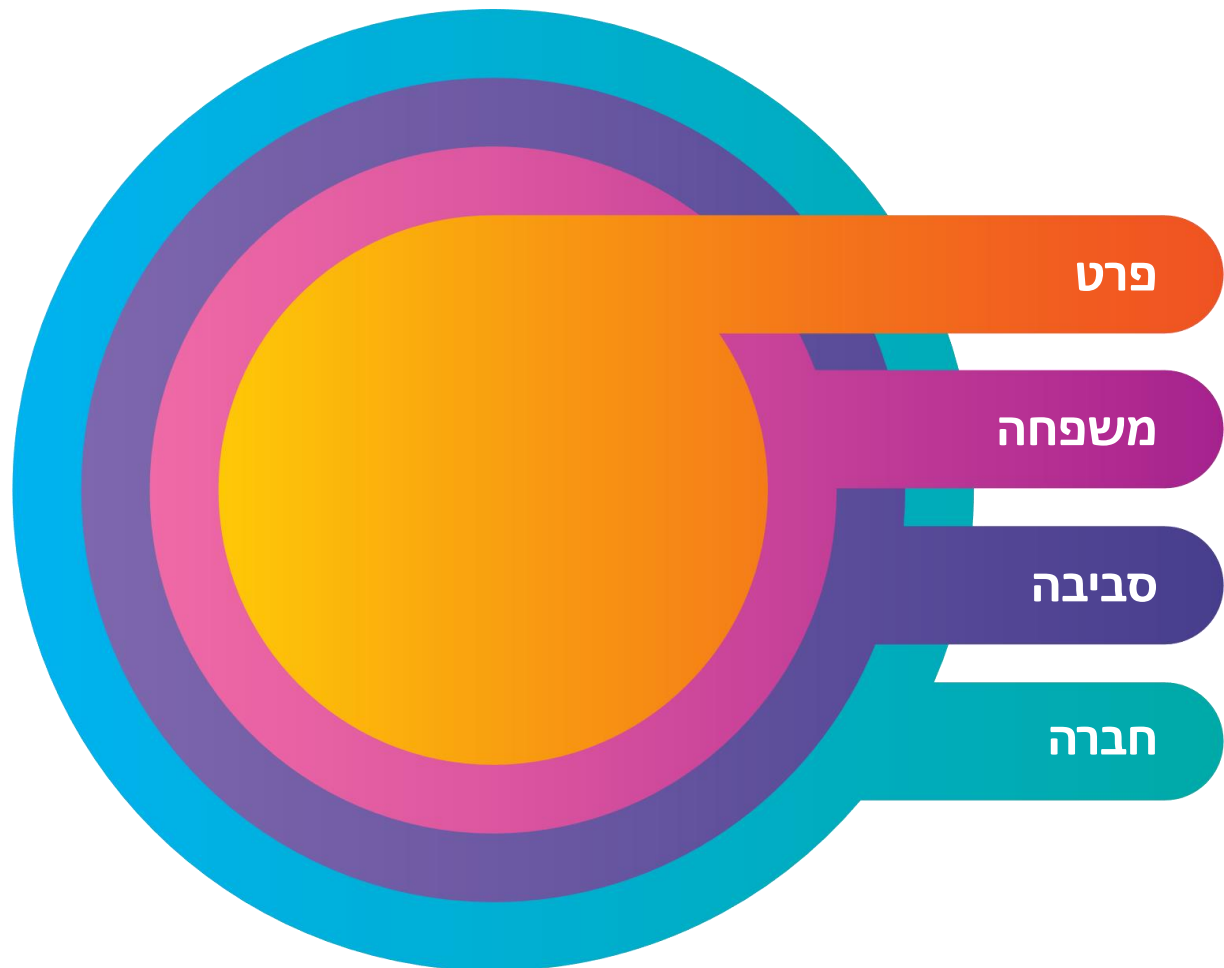
[^] ילדים שהשתתפות בתוכנית הלאומית מספטמבר 2022 ועד דצמבר 2023
** $p < .01$ (הבדל בין ילדים עם מוגבלות לילדים בלי מוגבלות)

כאשר ילדים עם מוגבלות חוו פגיעה בתוך המשפחה – יותר מהם חוו אותה בעצימות גבוהה לעומת ילדים בלי מוגבלות[^]

[^] ילדים שהשתתפות בתוכנית הלאומית מספטמבר 2022 ועד דצמבר 2023
 ** $p < .01$ (הבדל בין ילדים עם מוגבלות לילדים בלי מוגבלות)

גורמים התורמים לסיכון להזנחה והתעללות בעצימות גבוהה²⁶

מוגבלות הגבירה את הסיכון להזנחה ולהתעללות פיזית במשפחה בעצימות גבוהה, אך התרומה הבלעדית שלה קטנה

מאפייני פרט משפחה: גיל צעיר, הורים לא נשואים, הורים עם מוגבלות ומצוקה כלכלית

מאפייני סביבה: מיומנויות אישיות – קושי לזהות מצבי סיכון, קושי להתמודד במצבים מורכבים וקושי לפנות לעזרה

כל אלו תלויים בחברה, לדוגמה הקניית מיומנויות תלויה בתפיסות תרבותיות, בנורמות וציפיות ובנגישות למענים ותמיכות

²⁶ נגר אידלמן, ר, ברלב, ל. וארזי, ט. (טרם פורסם). התעללות והזנחה בקרב ילדים המאותרים ומטופלים בתוכנית 360° – התוכנית הלאומית לילדים בסיכון. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל